

Bartosz Totleben*

Sytuacja makroekonomiczna państw upadłych i trwałych – analiza porównawcza

Słowa kluczowe: państwa upadłe, wzrost gospodarczy, analiza danych

Keywords: failed states, economic growth, data analysis

Wprowadzenie

Celem artykułu jest zaprezentowanie podstawowych danych makroekonomicznych (PKB *per capita*, stopa bezrobocia, inflacja) w tak zwanych państwach upadłych oraz porównanie ich ze wskaźnikami państw trwałych. W tym celu dokonany zostanie przegląd definicji państwa oraz wybranych mierników i klasyfikacji państw upadłych oraz trwałych. Następnie porównane zostaną średnie wartości wyżej wymienionych danych makroekonomicznych w latach 1990–2013.

Państwo i jego rola w osiągnięciu wzrostu gospodarczego

W literaturze znaleźć można wiele, czasem wykluczających się, definicji i cech państwa, niniejsze opracowanie należy więc rozpocząć od określenia, czym jest państwo, jakie posiada cechy, do czego jest powoływane oraz jaka jest jego rola w procesach gospodarczych i osiągnięciu wzrostu gospodarczego.

Zgodnie ze współczesną definicją państwo jest uporządkowanym systemem społecznym (politycznym) oraz posiada określony zestaw cech: zorganizowanie, nadrzędna

---

* Magister Bartosz Totleben jest doktorantem na Wydziale Ekonomii (Katedra Makroekonomii i Historii Myśli Ekonomicznej) Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, E-mail: Bartosz.totleben@ue.poznan.pl.

władzę państwa jako element porządkujący działania ludzi, powszechność władzy państwowej¹, posiadanie określonego terytorium oraz suwerenność².

Szczególnie istotną definicję państwa z punktu widzenia ekonomii zaprezentował J. Osiński. Zgodnie z nią „państwo jest terytorialną i polityczną instytucją, która wykorzystując system prawny, gospodarczy i układ stosunków międzynarodowych, efektywnie tworzy optymalne warunki rozwoju cywilizacyjnego danego społeczeństwa”³. Funkcjonowanie państwa jako podmiotu określającego zasady działania społecznego i ekonomicznego jest więc konieczne do osiągnięcia sukcesu gospodarczego.

Należy zwrócić uwagę, iż państwo jako jedyna organizacja posiada prawo przymusu, na podstawie którego może legalnie stosować przemoc⁴. Pozbawienie państwa tego prawa prowadzi do konfliktów i wojen domowych, co może być także bezpośrednią przyczyną jego upadłości.

Konieczne jest rozszerzenie przytoczonych definicji o fakt, iż państwo jest organizacją powoływaną do zapewniania wewnętrznego ładu społecznego rozumianego jako określone warunki niezbędne do codziennego bytu materialnego i kulturowego społeczności zamieszkującej jego terytorium⁵.

Państwo odgrywa kluczową rolę w nowoczesnym wroście gospodarczym. Bez sprawnego otoczenia instytucjonalnego⁶, które w dużej mierze zależy od państwa, nie zachodzi proces optymalnej alokacji zasobów. Tak zwane miękkie państwo charakteryzujące się słabą władzą ustawodawczą, wykonawczą oraz permanentną korupcją nie jest w stanie inicjować rozwoju gospodarczego i stwarzać warunków do efektywnego rynku. W przypadku krajów biednych uniemożliwia to wyjście z „błędnego koła ubóstwa”⁷.

Mierniki zawodności państwa

Międzynarodowe Stowarzyszenie Rozwoju (IDA – International Development Association) jako organ Banku Światowego przygotowuje indeks CPIA (*country policy and*

---

¹ Władza organizuje aktywności podejmowane przez mieszkańców terenów wyodrębnionych granicami państwa.

² *Współczesne państwo w teorii i praktyce*, red. J. Oniszczyk, Wydawnictwo Szkoły Głównej Handlowej, Warszawa 2011, s. 49–51.

³ Tamże, s. 665.

⁴ S. Sagan, V. Serzhanova, *Nauka o państwie współczesnym*, LexisNexis 2010, Warszawa 2010, s. 38.

⁵ J. Kuciński, *Nauka o państwie i prawie*, Almamater, Warszawa 2008, s. 16–21.

⁶ Instytucje państwa rozumiane jako proceduralne i regulacyjne rozwiązania, które określają strukturę gospodarczą i polityczną kraju oraz tworzą zasady konkurencji oraz kooperacji. D.C. North, *Structure and Change in Economic History*, W.W. North & Co., New York–London 1981, s. 24, za: K. Szarzec, *Państwo w gospodarce. Studium teoretyczne – od Adama Smitha do współczesności*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2013, s. 12–13.

⁷ K. Szarzec, dz. cyt., s. 244–246.

institutional assessment). Jest to zestawienie, w którym poddawane są ocenie: jakość prowadzonej polityki i stosowane rozwiązania instytucjonalne w danym państwie. Nacisk położony jest na kluczowe elementy znajdujące się w granicach kontroli państwowej, a nie na wynikach tych działań (na przykład stopach wzrostu). Dokładniej, CPIA mierzy stopień, w jakim polityka i instytucje danego kraju wspierają zrównoważony rozwój i redukcję ubóstwa oraz umożliwiają skuteczne wykorzystanie pomocy rozwojowej. Indeks CPIA zawiera oceny (od 1 do 6; im wyższa wartość, tym ocena lepsza) szesnastu wskaźników podzielonych na cztery sektory: zarządzania gospodarką, polityki strukturalnej, polityki na rzecz integracji społecznej i równości oraz zarządzania w sektorze publicznym i instytucji danego państwa. Każdy z sektorów otrzymuje ocenę będącą średnią wskaźników, z których się składa. Ocena końcowa jest arytmetyczną średnią z ocen sektorów. Bank Światowy klasyfikuje państwo jako „niestabilne” (*fragile state*), gdy spełnia jeden z dwóch warunków: 1) znajduje się w dwóch dolnych kwintylach (lub nie jest notowane) w zestawieniu CPIA; 2) klasyfikowane jest jako państwo o niskim dochodzie ze wskaźnikiem CPIA poniżej 3,0.

Instytucja Fund for Peace (FFP) zaznacza, że nietrwałość państwa może przejawiać się w różnorodny sposób, podkreśla jednak, iż najczęstsze cechy państw upadłych/niestabilnych⁸ są następujące: utrata fizycznej kontroli nad terytorium państwa lub utrata monopolu na użycie siły, erozja władzy niezbędnej do podejmowania decyzji dotyczących całego kraju, niezdolność do dostarczania dóbr publicznych, niezdolność do uczestnictwa w kontaktach z innymi krajami jako pełnoprawny członek społeczności międzynarodowej. *Fragile State Index* (FSI) opracowany przez FFP i publikowany od 2006 roku zawiera ocenę (od 1 do 10; im niższa wartość, tym lepsza ocena) dwunastu wskaźników funkcjonowania państwa, podzieloną na trzy sektory: społeczny, ekonomiczny oraz polityczno-militarny. Ocena końcowa jest sumą ocen dla każdego ze wskaźników (wynosi więc od 12 do 120) i stanowi podstawę przyporządkowania danego kraju do kategorii zagrożenia upadłością (zob. tabela 1). Przyjęto, że wartość indeksu z przedziału 120–90 oznacza państwa upadłe lub zagrożone upadłością, 89,9–60,0 – państwa z ostrzeżeniem o zagrożeniu upadłością oraz 59,9–12,0 – państwa stabilne, bez zagrożenia upadłością.

W 2014 roku pięć państw zostało sklasyfikowanych w kategorii „bardzo wysokie zagrożenie upadłością” (*de facto*: upadłość państwa): Sudan Południowy (wartość indeksu 112,9), Somalia (112,6), Republika Środkowej Afryki (110,6), Demokratyczna Republika Kongo (110,2) oraz Sudan (110,1). Jedynym państwem w kategorii „bardzo trwale” była Finlandia (18,7). Polska została sklasyfikowana na 27 miejscu (państwo „stabilne” – wartość indeksu: 42,1).

⁸ Do 2013 roku używano określenia *failed state*, od 2014 roku przyjęto *fragile state*.

Tabela 1. Kategoria stabilności państwa na podstawie Fragile State Index

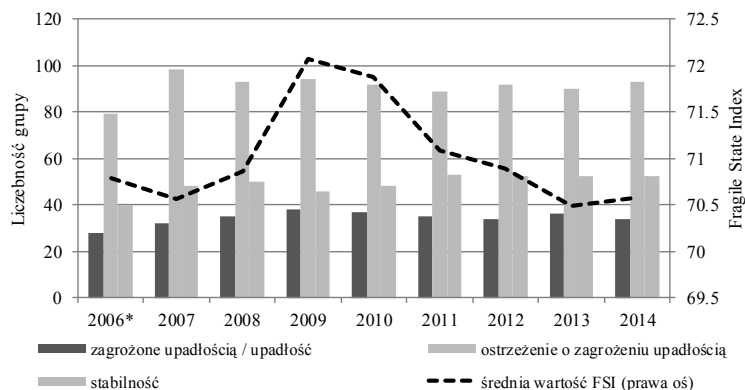
Wartość FSI	Kategoria stabilności państwa		Liczebność w 2014 roku	
120,0–110,0	zagrożenie upadłością lub upadłość	bardzo wysokie zagrożenie upadłością (<i>very high alert</i>)	5	34
109,9–100,0		wysokie zagrożenie upadłością (<i>high alert</i>)	11	
99,9–90,0		zagrożenie upadłością (<i>alert</i>)	18	
89,9–80,0	ostrzeżenie o zagrożeniu upadłością	ostrzeżenie o bardzo dużym zagrożeniu upadłością (<i>very high warning</i>)	32	92
79,9–70,0		ostrzeżenie o dużym zagrożeniu upadłością (<i>high warning</i>)	43	
69,9–60,0		ostrzeżenie o zagrożeniu upadłością (<i>warning</i>)	17	
59,9–50,0	stabilność	mniej stabilne (<i>less stable</i>)	12	52
49,9–40,0		stabilne (<i>stable</i>)	15	
39,9–30,0		bardzo stabilne (<i>very stable</i>)	12	
29,9–20,0		trwale (<i>sustainable</i>)	12	
19,9–12,0		bardzo trwale (<i>very sustainable</i>)	1	

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Fragile State Index* 2006–2014.

W dalszej części niniejszego opracowania indeks opracowany przez Fund for Peace będzie traktowany jako indeks upadłości państw i służył będzie jako jedyne kryterium ich wyznaczania i klasyfikowania.

Na rysunku 1 przedstawiono liczebność grup krajów we wszystkich latach notowania wskaźnika *Fragile State Index* oraz jego średnią wartość. Grupa państw uznanych za zagrożone upadłością lub upadłych oscyluje wokół 35 w latach 2006–2014, zaś wartości *FSI* – wokół poziomu 70–72 punktów.

Rysunek 1. Liczebność grup według kategorii stabilności państwa (lewa oś) oraz średnia wartość *Fragile State Index* (prawa oś) w latach 2006–2014

* W 2006 roku indeks obejmował 147 krajów, w pozostałych latach od 177 do 179 krajów.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Fragile State Index* 2006–2014.

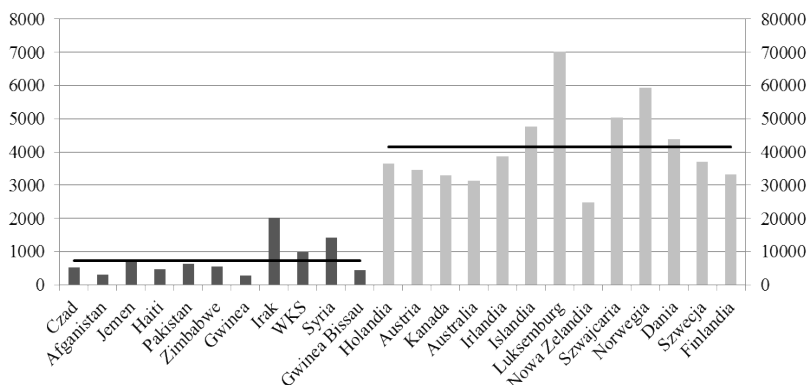
Analiza statystyczna

W celu ukazania różnic pomiędzy państwami upadłymi i trwałymi poddano badaniu podstawowe wskaźniki makroekonomiczne: produkt krajowy brutto na mieszkańca, stopę bezrobocia oraz inflację. Analizę przeprowadzono na podstawie bazy *World Development Indicators* (udostępnianej przez Bank Światowy), a za badany okres czasowy przyjęto lata 1990-2013. Wydłużono horyzont analizy w porównaniu do indeksu upadłości państw, gdyż proces upadłości i destabilizacji sytuacji gospodarczej jest długotrwały i należy go rozpatrywać z większej perspektywy czasowej.

Kraje o bardzo wysokim zagrożeniu upadłością (*very high alert*) charakteryzuje znaczna ograniczoność w dostępie do danych makroekonomicznych, a także wątpliwości co do prawidłowości ich zbierania i możliwości porównywania. Z tego powodu analizie poddane zostały kraje, które wg *Fragile State Index* w 2014 roku należały do grupy wysokiego zagrożenia upadłością (*high alert*). Były to: Czad (FSI = 108,7), Afganistan (106,5), Jemen (105,4), Haiti (104,3), Pakistan (103,0), Zimbabwe (102,8), Gwinea (102,7), Irak (102,2), Wybrzeże Kości Słoniowej (101,7), Syria (101,6) oraz Gwinea Bissau (100,6). W celu podkreślenia kontrastu zestawiono dane wyżej wymienionych państw z państwami trwałymi (*sustainable*) oraz bardzo trwałymi (*very sustainable*), do których należą: Finlandia (18,7), Szwecja (21,4), Dania (22,8), Norwegia (23,0), Szwajcaria (23,3), Nowa Zelandia (24,1), Luksemburg (24,6), Islandia (25,9), Irlandia (26,1), Australia (26,3), Kanada (27,4), Austria (28,5) i Holandia (28,6).

Na rysunku 2 przedstawiono średni poziom PKB *per capita* w krajach zagrożonych upadłością oraz krajach trwałych w latach 1990–2013.

Rysunek 2. Średni PKB *per capita* (USD'05) w latach 1990–2013 w krajach zagrożonych upadłością (lewa oś) oraz w krajach trwałych (prawa oś)

* Dane niepełne (dane dla Afganistanu dostępne z lat 2003–2014, Iraku: 2001–2013, 1990–2007).

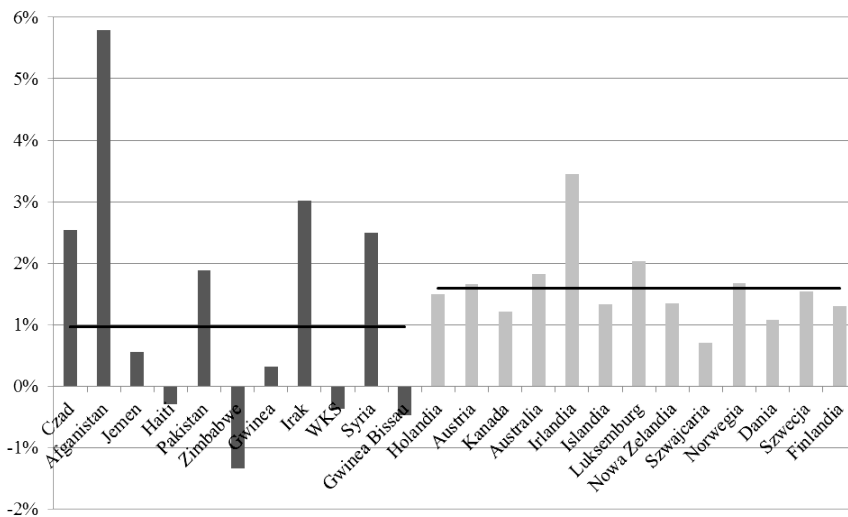
Na czerwono zaznaczono kraje o wysokim zagrożeniu upadłością, na zielono – kraje trwałe. Pozioma linia ciągła – średnia dla grupy krajów.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *World Development Indicators*.

Kraje zagrożone upadłością charakteryzowały się znacznie niższym PKB na mieszkańca. Najbogatszy z tych krajów (Irak, 2015 USD⁹) ma ponad 12 razy mniejszy średni PKB *per capita* niż najbiedniejszy z krajów trwałych (Nowa Zelandia, 24 825 USD⁹).

Średni poziom produktu na mieszkańca wynosił w krajach zagrożonych upadłością 727,78 USD⁹, a w krajach trwałych – 41 571,64 USD⁹. Tak ogromna dysproporcja świadczy o znacznych różnicach w potencjale gospodarczym oraz poziomie życia ludności. Podobne wnioski należy wyciągnąć, analizując rysunek 3, który przedstawia średnioroczną zmianę PKB *per capita*.

Rysunek 3. Średnia roczna zmiana PKB *per capita* (USD⁹) w latach 1990–2013

* Dane niepełne (dane dla Afganistanu dostępne z lat 2003–2014, Iraku: 2001–2013, 1990–2007).

Na czerwono zaznaczono kraje o wysokim zagrożeniu upadłością, na zielono – kraje trwałe. Pozioma linia ciągła – średnia dla grupy krajów.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *World Development Indicators*.

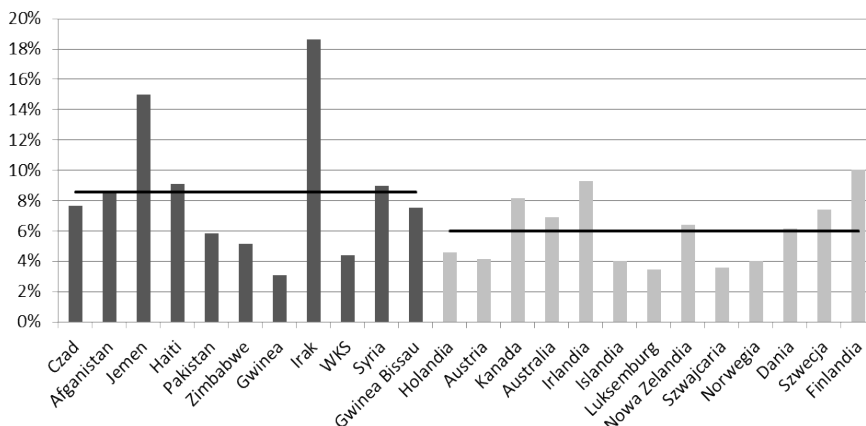
W analizowanym okresie cztery spośród jedenastu krajów zagrożonych upadłością notowały ujemne średnie stopy wzrostu gospodarczego (Haiti, Zimbabwe, Wybrzeże Kości Słoniowej oraz Gwinea Bissau), zaś dwa kolejne nie przekroczyły 1% (Jemen oraz Gwinea). Najwyższą stopą wzrostu gospodarczego charakteryzował się Afganistan (5,79%), należy jednak zwrócić uwagę na niepełne dane dla tego kraju. Wśród krajów trwałych najmniejszą dynamikę wzrostu gospodarczego zaobserwowano w Szwajcarii (0,71%), najwyższą zaś w Irlandii (3,44%).

⁹ USD⁹ – dolary amerykańskie w cenach stałych z 2005 roku.

Średni roczny wzrost PKB *per capita* w krajach zagrożonych upadłością wynosił 0,97%, zaś w krajach trwałych – 1,59%. W analizowanych latach następowała więc dywergencja pomiędzy dwiema grupami krajów; niesprawność państwa utrudnia osiągnięcie zrównoważonego wzrostu gospodarczego.

Na rysunku 4 zaznaczono średnie stopy bezrobocia¹⁰ w latach 1990–2013 i średnią dla puli krajów zagrożonych upadłością oraz państw trwałych.

Rysunek 4. Średnia stopa bezrobocia w latach 1990–2013

Na czerwono zaznaczono kraje o wysokim zagrożeniu upadłością, na zielono – kraje trwałe. Pozioma linia ciągła – średnia dla grupy krajów.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *World Development Indicators*.

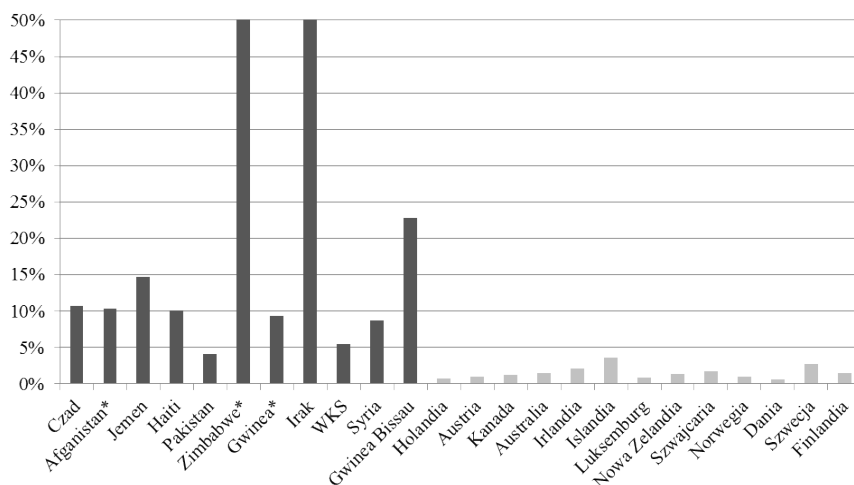
Wśród grupy krajów o wysokim zagrożeniu upadłością najwyższe średnie bezrobocie notowano w Iraku (18,64%) i Jemenie (14,99%), zaś najniższe w Gwinei (3,1%) oraz Wybrzeżu Kości Słoniowej (4,42%). W grupie krajów trwałych największy problem braku pracy dotknął ludność w Finlandii (10,05%) oraz Irlandii (9,28%). Na przeciwnym biegunie znalazły się Luksemburg (3,48%) i Szwajcaria (3,57%).

Średni poziom bezrobocia w krajach zagrożonych upadłością wynosił w analizowanym okresie 8,54% i był o ponad 2,5 punktu procentowego wyższy niż w krajach trwałych. Ponieważ nie jest możliwe zaobserwowanie znacznych różnic w tym zakresie, zasadne byłoby zbadanie w innym opracowaniu rozpiętości w wydajności pracy w badanych krajach.

Analizie poddano także stabilność monetarną mierzoną odchyleniem standardowym inflacji w badanym okresie. Wskaźnik ten przedstawiono na rysunku 5.

¹⁰ Aby uniknąć różnic w definiowaniu stopy bezrobocia w poszczególnych krajach, przyjęto definicję bezrobotnego zgodną ze stanowiskiem Międzynarodowej Organizacji Pracy.

Rysunek 5. Odchylenie standardowe inflacji (CPI) w latach 1990–2013

* Dane niepełne (dane dla Afganistanu dostępne z lat 2005–2014, Zimbabwe: 1990–2007, Gwinei: 2005–2013).

UWAGA: Odchylenie standardowe inflacji w Zimbabwe wynosi 5722,76¹¹, a w Iraku – 127,98.

Na czerwono zaznaczono kraje o wysokim zagrożeniu upadłością, na zielono – kraje trwałe.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *World Development Indicators*.

Państwa zagrożone upadłością charakteryzowały się znacznie wyższym poziomem niestabilności monetarnej. Dwa kraje doświadczyły hiperinflacji (Irak w latach 1991–1995 oraz Zimbabwe od roku 2003). Pozostałe kraje cechowały się odchyleniem standardowym inflacji od 14,64% (Jemen) do 4,08% (Pakistan). Wśród krajów trwałych najwyższe wartości zanotowano w Islandii (3,6%), najbardziej stabilnym krajem była Dania (0,59%).

Różnica w stabilności monetarnej pomiędzy dwiema grupami krajów jest wyraźna. Państwa trwałe potrafią zapewnić niski poziom niepewności spowodowany zmianami wartości pieniądza, co przekłada się na racjonalniejszą alokację zasobów w danej gospodarce.

Kolejną charakterystyczną cechą państw upadłych zgodnie z definicją Fund for Peace jest utrata monopolu na użycie siły. Znajduje to odzwierciedlenie w danych statystycznych. Spośród jedenastu badanych państw o wysokim zagrożeniu upadłością na terenie aż dziesięciu z nich dochodziło w latach 1990–2014 do konfliktów zbrojnych. Według danych Banku Światowego życie straciło prawie 200 tys. ludzi¹². W żadnym z państw trwałych nie odnotowano zgonów na skutek działań bitewnych lub wojennych.

¹¹ Szerzej o hiperinflacji w Zimbabwe i sposobach jej mierzenia między innymi: S. Hanke, A. Kwok, *On the Measurement of Zimbabwe's Hyperinflation*, „Cato Journal” 2009, vol. 29, no. 2.

¹² W tym ponad 90 tys. w Afganistanie, ponad 50 tys. w Iraku oraz ponad 20 tys. w Pakistanie.

Podsumowanie

Obecnie kilkadziesiąt państw na świecie jest zagrożonych upadłością rozumianą jako niemożność spełnienia zadań, do których zostały powołane. Statystyczna analiza głównych zmiennych makroekonomicznych wykazała, iż występują znaczne różnice pomiędzy państwami upadłymi i trwałymi. W państwach, które nie spełniają swojej roli, występuje niższy PKB *per capita* oraz stopa wzrostu gospodarczego, a także wyższe bezrobocie. Kraje te charakteryzują się również niższą stabilnością monetarną.

Zaprezentowane dysproporcje mogą wskazywać na to, iż w badanym okresie cele przyświecające wyróżnionym grupom krajów były zupełnie różne. Państwa trwale skoncentrowane były na wzroście gospodarczym, podczas gdy w państwach upadłych główny nacisk położono na próby budowy państwowości i zdobywanie władzy, często kosztem gospodarki i obywateli. Niski lub ujemny wzrost gospodarczy, wysokie bezrobocie i brak perspektyw poprawy sytuacji w krajach upadłych jest przyczyną powiększania się luki ubóstwa i pogłębiania nierówności społecznych. W połączeniu ze słabą władzą staje się to przyczyną konfliktów wewnętrznych i zewnętrznych¹³.

Konflikty w państwach upadłych nierzadko określa się mianem „wojen każdego z każdym”, ponieważ linia podziału społeczeństwa nie musi być dostatecznie czytelna, a przemoc staje się celem samym w sobie (klasyczna walka o władzę przestaje odgrywać decydującą rolę), co odróżnia je od klasycznego pojęcia wojen domowych¹⁴ i utrudnia ich kontrolę i wygaszanie.

W artykule nie przesądzono o wpływie wybranych czynników na instytucjonalną upadłość państwa, dokonano jedynie analizy stanu obecnego i historycznego. Zasadne byłoby przeprowadzenie dalszej analizy wpływu czynników sprzyjających występowaniu upadłości (na przykład testu przyczynowości Grangera), a także zwiększenie horyzontu czasowego badania.

Literatura

- Bank Światowy, *Country Policy and Institutional Assessment Database*, www.worldbank.org/ida.
- Bank Światowy, *World Development Indicators*, <http://wdi.worldbank.org>.
- Bertocchi G., Guerzoni A., *Growth, History, or Institutions: What Explains State Fragility in Sub-Saharan Africa?*, Institute of the Study of Labor (IZA), Discussion Papers no. 4817.
- Fund for Peace, *Fragile State Index 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014*, <http://ffp.statesindex.org>.

¹³ Por. G. Bertocchi, A. Guerzoni, *Growth, History, or Institutions: What Explains State Fragility in Sub-Saharan Africa?*, Institute of the Study of Labor (IZA), Discussion Papers no. 4817.

¹⁴ J. Zajadło, *Prawo międzynarodowe wobec problemu państwa upadłego*, „Państwo i Prawo” 2005, nr 2.

- Hanke S., Kwok A., *On the Measurement of Zimbabwe's Hyperinflation*, „Cato Journal” 2009, vol. 29, no. 2.
- Kuciński J., *Nauka o państwie i prawie*, Almamer, Warszawa 2008.
- North D.C., *Structure and Change in Economic History*, W.W. North & Co., New York–London 1981.
- Sagan S., Serzhanova V., *Nauka o państwie współczesnym*, LexisNexis 2010, Warszawa 2010.
- Szarzec K., *Państwo w gospodarce. Studium teoretyczne – od Adama Smitha do współczesności*, PWN, Warszawa 2013.
- Współczesne państwo w teorii i praktyce*, red. J. Oniszczyk, Wydawnictwo Szkoły Głównej Handlowej, Warszawa 2011.
- Zajadło J., *Prawo międzynarodowe wobec problemu państwa upadłego*, „Państwo i Prawo” 2005, nr 2.

Streszczenie

Celem artykułu jest przedstawienie i analiza sytuacji makroekonomicznej państw upadłych. Dokonano przeglądu literatury w zakresie definicji państwa jako organu odpowiedzialnego za szeroko pojętą politykę gospodarczą oraz zwrócono uwagę na rolę instytucji państwa w zakresie osiągnięcia wzrostu gospodarczego. Następnie przedstawiono wybrane mierniki i klasyfikacje państw upadłych. Badaniu poddano wybrane zmienne: PKB *per capita*, stopę bezrobocia oraz inflację w latach 1990–2013. Analiza statystyczna średnich poziomów opisanych zmiennych ukazała znaczne różnice pomiędzy państwami upadłymi a trwałymi.

State failure and the macroeconomic situation – statistical analysis

The aim of the article is to present and analyze the macroeconomic situation of the failed states. The review of the literature in terms of definition of the state as an authority which is responsible for widely understood economic policy has been done here. The role of the institution referring to achieving economic growth was also presented in the article. Subsequently there have been presented selected measures and classification of the failed states. The study was done on the selected variables such as GDP *per capita*, unemployment rate and the inflation in the years 1990–2013. The statistical analysis of the average levels of described variables showed the differences between the failed states and the sustainable states.

Translated by Bartosz Tottleben